

Paco Morales (1949-2023), escultor de l'Ebre

Eugeni Perea Simón

poeta, narrador, arxiver i historiador

Com el cos d'una persona, lo riu té pensaments i accions. Des del seu aflorament sap que tindrà un Delta, però ara no hi pensa, entretint en els saltants, la frescor dels meandres i tot allò que va descobrint i recreant en els primers itineraris. L'aigua pensa i canta, reflexiona i es fa cartoixana en els racons vegetals, o amenaçadora i brutal a les gorges; aprèn i recull històries i llegendes; transporta llims i terres diverses; dona vida al paisatge i es deixa solcar per barques i llaüts carregats d'humanitat... Pensa i alhora fecunda i crea. El pas de l'Ebre apareix jalonat de petits paradisos on la bona gent -siguin pagesos o mecànics, cuineres, músics, escultors, comerciants o pageses- han fet de la terra i de l'aigua la seva dansa de vida. Però cal tenir fina l'orella i aguda la vista, sensible el tacte per veure-ho i descobrir-ho: no són mons que es mostrin sinó a qui els volen i cerquen.

Fa anys que en un racó d'aquest riu, a tocar de la Cava (abans, ara Deltebre), vora la desembocadura l'aigua regolfia, sedimenta les seves darreres aportacions i crea una remor de veus que no només entenen granotes, anguilles i esplugabous, si-

nó també l'orella fina dels que s'hi saben atansar amb cura i humanitat. Una de les persones que més i millor han sabut entendre aquest petit país és el Paco Morales. No se sap quan se li despertà aquest amor pels pensaments i l'acció de l'Ebre: n'hi ha que diuen que és de naixement, d'altres, que era una part de riu alçat en carn mortal i, consegüentment, una forma més de creació de lo riu. Sigui com sigui, a les darreries dels anys seixanta del segle passat, al capdavant del carrer del Trinquet, Paco Morales va crear un espai on convocar, exposar i donar veu humana a les remors i vida de qualsevol corrent. *L'Universal* -aquest és el nom del lloc del petit país- va esdevenir platja de trobada d'una àmplia i rica tripulació que hi desembarca, ara i adés, carregada d'il·lusions i creativitat i la plataforma d'on sorgirà l'*Explosió poètica* (1979) i més tard la *Bouesia* (2005-2015), és a dir, la força i noblesa del bou junyit al valor i la intel·ligència de la paraula -qui vulgui saber sobre l'abast i transcendència d'aquestes trobades, només li cal llegir *Psicogeografia d'un festival* (València, 2015).

Va ser així com des d'aquell petit racó de riu, vora el pas de barques de

la Cava (abans, ara Deltebre), l'obra-dor de Paco Morales va obrir-se al món i universalitzà l'obra que l'Ebre pensava i afinava d'ençà del seu naixement, arrossegant argiles i eternes sonoritats. D'aquelles aigües i fangs, d'aquella terra arrossera i de la gent que la domestica, van sorgir contes, llegendes, dibuixos, dissenys, pintures, teatre, putxinell·lis, música, escultures, veus, diàlegs... No serà endebades recordar que el nom d'aquest obrador té sentit d'abraçada: *L'Universal*.

I serà bo, per entendre l'arrel d'universalització de Morales, llegir l'obra local que retrata en el seu expositior vides literàries publicades sota el títol *Gairebé cent anys de soledat* (2001). Aquestes petites biografies són el millor esbós de relació entre universal i local atès que recullen el treball, la lluita i les il·lusions de gent de la terra, sense pretensions, però amb una inequívoca voluntat de poble i comunitat. Gràcies a l'escriptura, el dibuix o el bronze, Morales aconsegueix alçar els darrers fangs de l'Ebre en l'es-

cenari universal de les imatges. Totes les imatges de Morales, com els seus dibuixos o caricatures, tenen sempre un fang antic i historiat, i en aquest sentit hom no pot deixar d'esmentar Xavier Caballero -sempre darrere del seu gran amic, assessorant i informant, argumentant- i Miquel Àngel Marin, que hi posa la música. Un valor que no percebran sinó els oriünds de la Cava (abans, ara Deltebre) i encara en unes poques generacions, i és que el rostre i la mirada de les escultures de Paco Morales copien personatges contemporanis, de carn i sang, en un clàssic entrellaçat de cronologia i humanitat.

L'obra literària de Paco Morales és consultable en la bibliografia editada i en l'escultòrica, visitable en espais públics del sud de Catalunya. En el passeig de l'Arenal de l'Ampolla s'hi concentra el major nombre d'obres seves: hom pot delectar-se amb la figura gegantina *El lector de l'Odissea* (2000), alçada enmig dels sorral, personatge que veiem absorbt en la història d'Ulisses que sosté entre les mans, com un llagut de paper que el transporta en el temps i les veus; també hi trobarà la figura del *Papa Adrià VI* (2016), bàcul en mà, mirant

cap a l'horitzó marítim abans d'embarcar-se cap a Roma. A la rotonda d'entrada a l'Ampolla des de la N-340, s'hi troba *El pescador i el Far* o lo *Torero* (2007), obra de ferro, bronze i acer que representa el faroner o tio Nel·lo que porta la llum al Delta. A la Cava (abans, ara Deltebre), el seu poble nadiu, s'alça *El maltractat* (1987), bronze dedicat al pagès d'horta i d'arrossars. A banda, infinitat de peces datades sobretot entre els anys seixanta i setanta del segle passat -la seva època més fecunda- es troben en col·leccions privades d'arreu del món.

A Valls i Riudoms, en una altra de les seves facetes creatives, representà l'obra de putxinell·lis *Cria i doma de tielles o història d'un cabàs* (1987), que en base a la mitologia clàssica interpreta la realitat de la transició política del franquisme al constitucionalisme.

Sí, ja des de la seva naixença lo riu sap que l'espera un delta. Paco Morales ho sabia, però també sabia que allò que dona raó d'existència és el treball, la creació, els sediments de l'amistat i la generositat des dels quals generacions futures puguin alçar-se i celebrar de nou la vida.